

HIDRELLEZ

Hızır ve İlyas söylenceye göre ilk kez kendisine Ab-u Hayat kaynağı bildirilen Zülkarneyn ile birlikte bu kaynağı bulmak için yola çıkmışlar. Çok uzun süren bir yolculuktan sonra karanlıklar ülkesine ulaşmışlar. Zülkarneyn karanlığı aydınlatmak için yanında taşıdığı iki mücevherden birini Hızır'a vererek onlardan ayrılır. Hızır ve İlyas iki denizin birleştiği yerdeki kaynağa ulaşmak için uzun süre bilmeden yürümüşler. Acıkınca bir su kenarında durmuşlar. Çıkınlarındaki kurutulmuş balığı yemek için çıkarmışlar. Suda ellerini yıkamışlar. Hızır'ın elinden bir damla su kurutulmuş balığın üzerine düşer. Balık canlanır ve suya atlar. Böylece Hızır ve İlyas aradıkları Ab-u Hayatı-Ölümsüzlük Suyunu bulduklarını anlarlar. Bu sudan içerek ölümsüzle arasına karışırlar. Hızır ve İlyas daha sonra birbirlerinden ayrılırken her yıl 6 Mayıs gecesi buluşmaya – bir araya gelmeye karar verirler. Bu buluşma Hıdırellez geleneğinin başlangıcı olmuş. Yazılı kaynaklarda ise aşağıdaki bilgiler bulunmaktadır.

İlyas ismi islam bilginlerine göre Kuranda İlyas, İlyasin, bazı kıraat da (okuma şekli-telifuz) Al-i Yasin-Ali Yasin olarak söylenmektedir. Kitabı Mukadesad da İlyas, ibrance Eliyyahu olarak belirtilmektedir. Bazı din bilginlerine göre ölümsüzlük kaynağına yani Ab-u Hayata daldığı için renginin yeşile dönüştüğü ve bulunduğu ya da namaz kıldığı yerin hemen yeşillenmesi nedeniyle İlyas Peygamberin Hızır (Arapça da yeşil-Hazır) lakabını aldığı iddia edilmektedir. Hızır ismi halk arasında Ellez olarak da söylenir. Ancak Kuran'da Elyasa, Tevrat'ta Elişa olarak Hızır ayrı bir kişi ve peygamber olarak anlatılmaktadır. İlyas Peygamber efsanevi ve mitolojik kişiliği ile Hıdırellez kültürünün bir parçası olmuştur.

İlyas Peygamber İsa'dan dokuz asır önce Ba-lbekte doğmuş ve yaşamış. Ba-l Ben-i İsraililerin taptığı, 13,6 metre boyunda dört yüzü olan altından putun adıdır. Ba-lbek ise bu putun bulunduğu yer anlamındadır. Kuran'a ve Tevrat'a göre İlyas Peygamber, İsrail kavmi kendini dinlemeyip puta tapmaya ısrarla devam edince kendi isteği ve tanrının emriyle Sayda bölgesine gider. Orada sadece bir yemeklik unu ve yağı, birde çok hasta oğlu olan çok fakir yaşlı, dul bir kadının evinde kalır. İlyas Peygamber geldikten sonra kadının unu ve yağı hiç bitmez. Çaresiz bir hastalıktan ölü gibi yatan gence tüm ümitlerin kesildiğinde dua edip dokununca gencin tüm hastalığı geçer. Daha güçlü, daha yiğit bir genç olarak kalkar. İlyas Peygamber “ Ey şifa hastayı terk etme “ der. Bu genç İlyas Peygamberden hiç ayrılmaz devamlı onunla gezer. Gencin adı Elişa'dır. Bir zaman sonra İlyas ve Elişa yine birlikte yürürken iki atı da ateşten olan bir ateş arabası gökyüzünden ikisinin arasına girer. Büyük bir kasırga çıkar. İlyas'ı içine alıp göklere çıkarır. Göğe yükselirken İlyas'ın hırkası- cübbesi Elişa'nın üzerine düşer ve İlyas'ın ruhu Elişa'nın üstüne konu yorumu yapılır. Bu olay islam din âlimlerince de benzer şekilde anlatılmaktadır. Kuran'da İlyas'a peygamberlik ve hidayet verildiği belirtilmektedir. Ayrıca İlyas peygamberin Ab-u Hayat yani ölümsüzlük suyunu

içtiğine ve ölümsüzlüğe ulaşan kişilerden olduğuna, yarı tanrı konumundaki nitelikleri ile evren üzerinde tasarrufları olduğuna inanılmaktadır.

Hızır'la ilgili olarak, bazı bilgiler biraz farklılık gösterir. İsa'dan sekiz asır önce ve 127 yıl kadar yaşadığı belirtilmekle birlikte Hz. Âdem'in zamanından Hz. Muhammed zamanına kadar birçok peygamberle görüştüğü, Hz. İbrahim'le Babil'de bulunduğu, Hz. Musa'yı eğittiği, bunu için de kendisine bütün bilgilerin verildiği söylenir. Bu nitelikleri ile Hızır gerçek bilgiye ulaşan yetkin insan yani, İnsan-ı Kamil simgesi sayılmıştır. Ayrıca Hz. Muhammet'le Kadisiye Savaşında bulunduğu, çeşitli yerlerde ve zamanlarda mutasavvıflarla görüştüğü, onlara zikir öğrettiği söylenir. Bu ve benzeri nitelikleri İlyas Peygamberde olduğu gibi tanrısal niteliklerle ilişkilendirilerek İlyas peygamberle birlikte Ab-u Hayat içtiğine ve ölümsüzlüğüne inanılmıştır. Bu inanca göre Hızır, Peygamber, Veli, ölümsüzlük sırrına ermiş bir kişidir. İnsanları hırsızlığa, suya, yangına, zalimlere, şeytana, yılan ve akrebe karşı korur. Bütün dünya onun yönetimi altındadır. Denizlerde Tanrının halifesi, karada vekilidir. Denizcileri tehlikelerden korur. İsteddiği zaman görünmez olur. İsteddiği zaman uçabilir. Darda kalanların tüm ümitlerini kaybettiği an yardımına yetişir. Halk arasında darda kalanların imdadına koştuğu inancıyla ilgili olarak, tam zamanında ve en sıkışık bir anda yetişmek anlamına gelen "Hızır gibi yetişmek" deyimini kullanılır. Bu deyim çok darda kalanlara yardım eden kişiler için "Hızır gibi yetişti" şeklinde de kullanılır. Hızır yoldaşın olsun, Hızır seninle olsun gibi dualar da halk arasında yaygındır. Bir ozanımızın "...Namazım kılındı tabutum hazır, Yetiş imdadıma boz atlı Hızır". Dizeleri ile Yunus Emre'nin "... Yunus Emre'm bu dünyada, İki kişi kalır derler, Meğer Hızır-İlyas ola, Ab-ı hayat içmiş gibi." Dizeleri bu inancın özgün imdat dileyiş ve tasavvuf türü yansımalarıdır. Bu efsanevi ve mitolojik kişiliği ile Hızır da Hıdrellez kültürünün öbür parçasını oluşturmaktadır.

Doğa güçlerine egemenlik, insanlara yardım ve koruyuculuk konusunda Hızır ile İlyas arasında iş bölümü varlığına inanılır. Hızır kendisi gibi ölümsüzlüğe ulaşan İlyas ile, gökten inip İlyas'ı alıp götürerek kendisinden ayıran ateşten araba olayından sonra, zaman zaman buluşarak arkadaşlık ederler. Değerlendirme yaparlar. Bu buluşmanın yazın başlangıç günü kabul edilen altı (6) Mayıs'ta olduğuna inanılır. Bu gün halk arasında Hıdrellez **Günü** olarak kutlanır. Bu kutlamalarda bahar şenliğinden daha çok Hızır'ın olağan üstü niteliklerinden yardım sağlama inancı vardır. Bu etkinliklerin temelinde geleceği sezebilme ya da çeşitli isteklerin gerçekleşmesini sağlama dileği inançla karışık mitolojik bir anlam taşımaktadır. Örneğin, Niyet çömllekleri ile kişinin geleceğini, Ağaç dalına hamur asarak bolluk ya da kıtlık olup olmayacağını, Soğan yapraklarıyla talihinin iyi mi kötü mü olacağını öğrenme isteği yanında Hıdrellez gecesi yakılan ateş üzerinden atlayarak niyet tutan kızların kısmetini açma dileğinin ayrı birer anlamı vardır. Hızır'ın ya da ondan doğaya sinmiş gizli gücün insanlara gerçeği bildireceği, ab-ı hayat aracılığı ile dokunduğu her şeye ya da geçtiği-uğradığı her yere zenginlik, canlılık, sağlık, bereket, kısmet vereceği, kötülükleri, hastalıkları, zararlı güçleri kovması inancı ve bu niteliklerinden yararlanma dileği vardır. Bütün bunlardan da

anlaşılaçağı gibi altı (6) Mayıs Hıdrellez gününde; Hızır ve İlyas bir araya geldiklerinde insanların dileklerinin kabul edileceğı yaygın bir inanıştır.

Altı (6) Mayıs günü hristiyanlıkta da benzer içerikte yarı kutsal kabul edilen anlamlı günlerden biridir. Ortadokslarda Aya Yorgi Günü, Katoliklerde Aziz Gorgius Günü, Süryanilerde Circis Günü olarak kutlanır.

KAYNAKÇA

- Anabiritanika; Ana Yayıcılık, Cilt 11, İst. 1988*
BURSALI, Necati M.; Peygamberler Tarihi Hz. Davut, Ölçü Yay. İst. 1991
ÇİÇ, Muazzez Hilmiye; İbrahim Peygamber Sümer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre, Kaynak Yay., İst. 1997
DEMİREL, Hakkı; Tevrat (Çev.), Müjde Yay. İst. 1996
GENÇOSMAN, K.Zeki; İsimler Sözlüğü, Hürriyet Yay. İst. 1975
KÖKNEİ, Özcan; Akıl İle Düşünme Gücü, Altın Kitaplar, İst. 2003
ÖZTÜRK, Y.Nuri; Kuran-ı Kerim Türkçe Meali, Yeni Boyut Yay. İst. 1997

